

## **POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE**

---

Autor práce: **Hana Růžičková**, studijní obor Biologie - Zeměpis - Geologie

název posuzované práce: ***Vybrané demografické rysy vývoje české rodiny***

---

### **Formální splnění zadání práce:**

Zadání práce, resp. struktura práce uvedená v zadání se od výsledného textu značně odchyluje. V zadání je, v souladu názvem, kladen výraznější důraz na výzkum rodiny jako takové (např. "typy rodiny", cenzovní domácnosti, charakteristiky české rodiny před a po roce 1989, "empirická evidence změn v rodině"). Konečná struktura práce - s výjimkou kapitoly Šetření populačního klimatu - problém redukuje (pouze) na aspekt reprodukce. Přesto si zachovává přehlednost i vnitřní logiku a díky pružnosti názvu ("vybrané rysy") lze považovat práci za formálně splněnou, byť zůstává dojem, že původní plán byl poněkud ambicióznější.

### **Obsahová úroveň práce:**

Práce má několik oddílů lišících se hloubkou i způsobem zpracování:

Základní demografické procesy ... jsou konvenčně zpracovaným přehledem, který se zabývá vedle rodiny sňatečností, rozvodovostí, plodností s porodností, potratovostí a úmrtností. Kapitola tvoří vhodný rámec pro vlastní výzkum, vytknout jí lze snad jen neaktuálnost některých tvrzení (zcela v pořádku jsou číselné údaje, ale např. informace o právním rámci demografických procesů jsou až příliš důvěřivě přebírány i ze starších zdrojů).

Kapitola Populační politika přináší zajímavý vhled do snah státu ovlivnit demografické chování a je rozhodně přínosná i z hlediska tématu práce, byť informace o detailech populační politiky Číny nebo Indie mohou působit v práci s názvem Vybrané demografické rysy vývoje české rodiny poněkud odtažitě. Pravděpodobně i v této kapitole bude problém s aktualizací převzatých informací o právním rámci populačních politik jiných států, soudím tak ale jen nepřímo z kapitoly 5.6, kde autorka neváhá (spolu se Srbem - Kučerou - Růžičkou, kteří tak ale učinili v roce 1971) bez zaujetí nějakého stanoviska opakovat Marxova tvrzení, že kapitalistické vlády dělají propopulační opatření proto, aby obnovovaly vyšší úmrtnost postižené dělnictvo a tím byla i nadále uspokojována "poptávka po dělnické třídě".

Nejobsáhlejší oddíl práce se zabývá vývojem plodnosti a porodnosti v okresech České republiky v letech 1991–2006. Při jeho tvorbě bylo zpracováno obdivuhodné množství statistických dat, až na drobné výjimky ale kapitola ustrnula na pouhém slovním popisu bez snahy vysvětlit územní diferenciaci. Vlastně všechny "zajímavé" informace, které kapitola přináší, se týkají časové dynamiky jevů na celostátní úrovni, zatímco dojem z obří práce s údaji za jednotlivé okresy je nejednoznačný. Např. úhrnné plodnosti je v práci věnováno 6 stran textu, z toho pět monotónně "přepisuje" údaje v tabulkách aniž by se vyskytl jediný pokus vysvětlit příčiny změn v čase nebo územního rozložení jevu, zcela totožná situace je i u sledování porodnosti podle věku apod. Rovněž závěry typu "Nejnižší úhrnná plodnost byla v letech 1995–1998 v Hlavním městě Praze a v okresech Blansko, Pardubice a Plzeň-město, kde se pohybovala pod hodnotou 1,1" (str. 76) případně "ve sledovaných obdobích byl podíl dětí narozených ženám s vysokoškolským vzděláním nejvyšší mezi těmi okresy ... které mají univerzitní zázemí [a tedy největší podíl vysokoškolaček - poznámka M.F.]" nastoluje otázku, co vlastně práce v tomto případě přináší nového. Bojím se, že nic ...

Za zpestřující doplněk práce lze považovat jednoduché šetření populačního klimatu, kterým je práce uzavřena.

### **Úroveň práce s literaturou, citační aparát:**

Úroveň práce s literaturou je uspokojivá, místy jsou přejímána tvrzení a data poněkud nekriticky. Citace jsou hojné, ale rozhodně ne vyčerpávající, řada údajů je - co se zdroje týče - poněkud nejasných (např. charakteristiky v textu na str. 29).

### **Jazyková a grafická úroveň práce:**

Jazyková i grafická úroveň práce je dobrá, u map zarážejí nejednotná měřítka a automatická volba intervalů. Rovněž by asi bylo vhodnější používat u map, které mají dokumentovat vývoj shodného jevu v čase ve všech časových obdobích stejnou legendu.

### **Otázky do diskuze, případně konkrétní chyby vyžadující reakci uchazeče**

str. 11: nejsem si jist, jestli je možné dát jednoduše vložit vztah příčiny a následku mezi "masovou dostupností antikoncepčních prostředků" a "výsostné postavení rodiny v reprodukční oblasti", ostatně i samotná představa, že v "reprodukční oblasti" nemá rodina výsostné postavení mi není jasná: svobodná matka s dítětem není rodina ("sociální celek spojený na základě příbuzenské mezigenerační vazby")?

str. 12: domnívám se, že Pavlíkova definice "sňatkem rozumíme uzavření manželství mezi mužem a ženou" je po 22 letech od svého publikování již překonaná - viz např. Španělsko, Nizozemsko, Belgie, Kanada, Jižní Afrika

str. 17: je ještě aktuální informace o tom, že v Irsku jsou rozvody právně nepřípustné? Je citován 12 let starý zdroj, přičemž už 11 let se věci mají trochu jinak ...

str. 21: u konstatování že porodnost vykazuje regionální odlišnosti v závislosti na náboženském vyznání chybí informace, že jde o nepřímou úměru - nejvyšší je v krajích s nejnižším podílem věřících (ovšem příčiny jsou jiné ...)

str. 24: domnívám se, že interrupční komise nebyly pouze "monitorovací"

str. 28: časový údaj v nadpisu grafu 2 neodpovídá zobrazenému intervalu

str. 31: skutečně komunistická strana Číny prosazovala sterilizace a interrupce už ve 20. letech 20. století (tj. ještě než převzala moc, v průběhu občanské války a války s Japonskem?)

str. 39: na rozdíl od autorky se nedomnívám, že by u nás kdy byl komunismus

str. 47: vypovídací hodnota grafu je výrazně snížena nezohledněním inflace (celá 90. léta kolem 10 %, v roce 1991 dokonce 56,6 %)

str. 58 a násl.: jaká je vlastně "vypovídací schopnost" sledovaných údajů o struktuře narozených dětí podle vzdělání žen, když nejsou konfrontovány se strukturou podle vzdělání? Odpovídá postupný nárůst podílu dětí narozených vysokoškolačkám nárůstu podílu vysokoškolaček, nebo je rychlejší / pomalejší - a proč?

šetření populačního klimatu: poněkud nejasná je struktura sledovaného vzorku (na straně 10 se tvrdí, že respondentů bylo 201, na straně 77 už jich je uvedeno 203, navíc bych byl asi trochu opatrnější v konstatování, že vzorek je "reprezentativní" (str. 10) - opravňuje skupina 100 mužů a 101–103 žen ve věku 18–30 let autorku k tvrzením, že její zjištění, že muži ve věku 25–30 let mají kladnější vztah k sňatkům, než muži mladší (rozdíl 2 procentní body, tedy jeden respondent!), má nějakou širší nebo všeobecnou platnost?

s čím přesně je srovnáváno autorčino šetření na str. 87? Uvádí se "šetření provedené studentkou PřF UP, v němž bylo dotazováno 150 osob" ... nezaslouží by si vědecký text, kterým diplomová práce bezesporu je, poněkud konkrétnější charakteristiku?

### **Celkové hodnocení práce:**

Práce je poměrně dobře zvládnuty teoretické pasáže, přínos "empirické" části je ale poněkud sporný.

**Celkový návrh posuzovatele pro hodnotící komisi:**

Práci **doporučuji** k obhajobě, před obhajobou navrhuji její hodnocení známkou velmi dobře.

V Olomouci 20. května 2008

Miloš Fňukal  
oponent diplomové práce